

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ: 25 เมษายน 2568

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 7 กรกฎาคม 2568

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 19 สิงหาคม 2568

สายสวัสดิ์ ใจอ่อน*

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และสุพัตรา ยอดสุรางค์

หลักสูตรการจัดการดุष्ฎิบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอการท่องเที่ยวที่มีการปรับตัวรับเทรนด์โลกในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม จึงได้มีเทรนด์การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ ที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการท่องเที่ยวที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) ลดการปลดปล่อยมลพิษจากการท่องเที่ยว เพื่อลดอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และอย่างต่อเนื่อง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่ต้องการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกร้อยละ 2 ต่อปี เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อการรักษาธรรมชาติ และหลีกเลี่ยงการสร้างผลกระทบด้านลบที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางที่องค์การสหประชาชาติและองค์การท่องเที่ยวโลกให้ความสำคัญ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่เพียงแต่ช่วยกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และส่งเสริมพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อธรรมชาติและยังส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในหมู่นักท่องเที่ยว โดยประเทศไทยมีเป้าหมายลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 20-25% ภายในปี พ.ศ. 2573 และลดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวในอนาคต

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาวะเรือนกระจก

วิธีการอ้างอิง:

สายสวัสดิ์ ใจอ่อน, ชัยฤทธิ์ ทองรอด และสุพัตรา ยอดสุรางค์. (2569). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม. วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 8(1), 82-98.

*ผู้ประสานงานหลัก: saisawat.jai@rmutr.ac.th

Eco-Friendly Cultural Tourism

Received: April 25, 2025
Revised: July 7, 2025
Accepted: August 19, 2025

Saisawat Jaion*

Chairit Thongrawd and Suphattra Yodsurang

Management Innovation College of Innovation Management
Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Abstract

This article presents tourism that adapts to present global trends of tourism focusing on the environment, providing low-carbon tourism which aims to release lesser carbon dioxide (CO₂) and pollution in order to reduce the average global temperature which is rapidly and continuously increasing. The trend is in accordance with the 13th National Economic and Social Development Plan (B.E. 2566-2570), which aims to reduce the release of greenhouse gases to the rate of 2 percent per year. Tourism should be responsible for the conservation of nature for sustainable development and avoiding the causes of negative impacts such as causing losses or destroying natural environment, as emphasized by the United Nations and the World Tourism Organization. In addition, cultural tourism not only helps to distribute incomes to the rural communities but also institutes an important mechanism of the unique cultural conservation and promotion of responsible tourism behavior, which should give tourists real ancient cultural experiences. Simultaneously, tourism should help reduce environmental impacts, promote community economy, and raise the tourists' awareness of the environment during their visit. Thailand aims to reduce the emission of greenhouse gases to 20-25 percent within the year B.E.2573 and also reduce the impact of climate and environment change on future tourism industry.

Keywords: Low Carbon, Tourism Cultural tourism, Greenhouse Effect

Cite this article as:

Jaion, S., Thongrawd, C., & Yodsurang, S. (2026). Eco-Friendly Cultural Tourism. *Journal of Management Science Pibulsongkram Rajabhat University*, 8(1), 82-98.

* Corresponding Author: saisawat.jai@rmutr.ac.th

บทนำ

ในยุคปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปัญหาสิ่งแวดล้อมกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ทั่วโลกให้ความสนใจอย่างมาก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในภาคส่วนที่ใช้พลังงานสูงและปล่อยคาร์บอนจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะจากการขนส่ง โรงแรม และกิจกรรมต่าง ๆ (พณัธริรา พันธธรร, 2568) ประกอบกับแนวโน้มพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้ประกอบการไม่สามารถพบปะกับผู้บริโภคได้ โดยตรงจึงต้องมี ‘คนกลาง’ มาคอยทำหน้าที่เชื่อมประสาน แต่เมื่อเกิดอินเทอร์เน็ตขึ้น รูปแบบของการทำธุรกิจใหม่จึงเกิดขึ้น นั่นคือระบบเศรษฐกิจแบบที่เรียกกันว่า Peer-to-Peer หรือจาก ‘เพื่อน’ คนหนึ่งไปสู่ ‘เพื่อน’ อีกคนหนึ่ง บางคนเรียกระบบเศรษฐกิจแบบนี้ว่า ระบบเศรษฐกิจแห่งความร่วมมือร่วมใจ (Collaborative Economy) (ปานเนตร จันทน์พรตน์, 2562) ประเทศไทยนั้นมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งมีแนวโน้มจะขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต

ดังนั้นจึงให้ความสำคัญและพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว แม้แต่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ใช้การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก ได้มีบทบาทอย่างมากในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นแนวคิดต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยรวม ได้แก่แหล่งท่องเที่ยว ที่พักแรม การขนส่ง และโลจิสติกส์ ซึ่งมีความจำเป็นต้องอาศัยการเดินทางสัญจรระหว่างกันอย่างเป็นระบบเพื่อสนับสนุนการดำเนินการของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม

จะมีการปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป (Paradigm Shift) จากสังคมบริโภคนิยมเข้าสู่ยุคสังคมที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ดังนั้น ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงครอบคลุมองค์ประกอบทุกส่วนของการท่องเที่ยวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All Tourism should be sustainable tourism) (Dowling, 2015)

สภาวะโลกร้อน (Global Warming) คือสภาวะที่อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกเพิ่มขึ้นจากภาวะเรือนกระจกหรือที่รู้จักกันในชื่อว่า Green House Effect ซึ่งมีสาเหตุจากการเผาไหม้จากการทำเกษตรกรรมที่มนุษย์ทำขึ้นหรือจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงชนิดต่าง ๆ รวมไปถึงระบบโลจิสติกส์การขนส่งและการปล่อยมลพิษในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นเหตุให้เพิ่มปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ นอกจากนั้นมนุษย์ยังได้เพิ่มก๊าซในกลุ่มไนตรัสออกไซด์ (N_2O) และคลอโรฟลูโอโรคาร์บอน (Chlorofluorocarbon: CFC) เข้าไปอีก พร้อมกับการตัดไม้ทำลายป่าจำนวนมากเพื่อสร้างความสะดวกให้กับมนุษย์เพิ่มมากขึ้นทุกปี ทำให้กลไกในการลดปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกไปจากบรรยากาศ ซึ่งก๊าซเรือนกระจกเหล่านี้จะรวมตัวอยู่ในชั้นบรรยากาศและคอยดูดซับรังสีอินฟราเรดไว้ แทนที่จะถูกปล่อยออกไปจากชั้นบรรยากาศโลก ส่งผลกระทบให้ผิวโลกมีอุณหภูมิสูงขึ้นโดยทางอ้อมได้ด้วย แม้ว่าจะมีการรณรงค์เพื่อลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกกันอย่างกว้างขวางแต่อัตราการเพิ่มปริมาณก๊าซเรือนกระจก ก็ยังมีมากขึ้นซึ่งการเพิ่มขึ้นนี้เป็นผลมาจากฝีมือมนุษย์ทั้งสิ้น (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2551) เช่น ปรากฏการณ์เอลนีโญก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศของโลก ความแปรปรวนของกระแสน้ำและการไหลเวียนของกระแสน้ำที่ผันผวน อาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกอย่างรุนแรง เช่น การเกิดพายุ ภัยแล้ง ไฟป่า หรือน้ำท่วม ซึ่งเป็นภัยธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของทั้งสัตว์ทะเลและมนุษย์ นอกจากนี้จะทำให้เกิดน้ำท่วมบนที่ราบลุ่มตามมา โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยมที่ไม่มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ จึงไม่สามารถรองรับมวลน้ำในปริมาณมากได้ (สุทัศน์ วิสกุล, 2564)

ดังนั้น ความตื่นตัวเรื่องทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสภาวะโลกร้อน ทำให้ทุกประเทศทั่วโลกต่างร่วมมือกันในการหาทางลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) และก๊าซเรือนกระจก จึงทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคีต่าง ๆ เช่นกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและพิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) ที่มีเป้าหมายให้ประเทศสมาชิกลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ หรือก๊าซเรือนกระจกที่ส่งผลให้อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกสูงขึ้นตามไปด้วย ทำให้โลกของเราเข้าสู่ภาวะโลกร้อน (Global Warming) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ศูนย์องค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566)

โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งเน้นเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ (BCG Model) รวมถึงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) ที่ส่งเสริมการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกร้อยละ 2 ต่อปี และเพิ่มมาตรฐานความยั่งยืนในระดับสากล (GSTC) ร้อยละ 30 ภายในปี 2570 และมุ่งสู่การปล่อยก๊าซสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี พ.ศ. 2608 แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอก็ตาม ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องไม่เกิดขึ้น หรือหากมีต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2564) ได้อธิบายนิยามการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรายละเอียดที่สอดคล้องกันกับ UNWTO ว่าเป็นการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวและการจัดการบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในปัจจุบันและอนาคตเพื่อสงวน รักษา และพัฒนาสำหรับคนรุ่นหลัง โดยที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นได้ โดยที่ องค์การรัฐแคริบเบียนตะวันออก (Eastern Caribbean States Organization: OECS) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า หมายถึง การใช้ประโยชน์สูงสุดในทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ดีให้แก่ผู้มาเยือน

สำหรับประเทศไทย การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) จากการใช้พลังงาน 6 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2567 ในช่วงเดือนมกราคม ถึง มิถุนายน พบว่า การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ จากการใช้พลังงานปริมาณรวมอยู่ที่ระดับ 121.9 ล้านตันคาร์บอนไดออกไซด์ ลดลง 2.5% เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2566 จากการศึกษาประเทศไทยมีนโยบายด้านพลังงานที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการใช้พลังงานหมุนเวียนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นพลังงานสะอาด จึงทำให้มีการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมายการลดปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ตามเป้าหมายของการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศได้ (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2567)

จากการใช้พลังงานปีพ.ศ. 2565 ซึ่งส่วนหนึ่งของการใช้พลังงานดังกล่าวมากจากนโยบายการกระตุ้นการท่องเที่ยวที่มีความเจริญเติบโต และได้รับการพัฒนาจนเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับหนึ่งให้กับประเทศ กระบวนการอันเนื่องมาจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตั้งแต่การผลิตจนถึงการบริโภค ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบอย่างแน่นอน และผลกระทบที่สำคัญจากการท่องเที่ยวที่มีการพูดถึงอย่างแพร่หลายคือ ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยพบว่า การปล่อยก๊าซ CO₂ จากการใช้พลังงานของประเทศไทยอยู่ที่ประมาณ 247.7 ล้านตัน CO₂ ปรับตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.5 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2565 โดยเฉพาะการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์โดยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ราว 4.5 กิกะตัน หรือราว 4,500 ล้านตันในแต่ละปี คิดเป็นร้อยละ 8 ของก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยสู่บรรยากาศโลก (สมชาย เสมมณี, 2567)

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก เกิดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) เป็นจำนวนมากขึ้นทุกปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งเน้นเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ ตั้งเป้าการปล่อยก๊าซสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี พ.ศ. 2608 เนื่องมาจากนโยบายการกระตุ้นการท่องเที่ยวที่มีความเจริญเติบโต ทำให้แนวความคิดการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการลดโลกร้อน เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาทรัพยากรของอนุชนรุ่นหลังต่อไป ในขณะเดียวกัน ปัญหาเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวนั้น เป็นอีกประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ เช่น การใช้พลาสติกให้น้อยลง การใช้วัสดุรีไซเคิลมากขึ้น การใช้รถไฟฟ้าในการท่องเที่ยว ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการลดคาร์บอนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของบทความ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคำนึงถึงความต้องการ และผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญ 1) เศรษฐกิจโดยมีการลงทุนด้านการท่องเที่ยว ที่พัก การขนส่ง มีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว เกิดการพัฒนาเส้นทางการขนส่งสินค้า เกิดการพัฒนาทางกายภาพเพื่อรองรับการเติบโตทางธุรกิจ 2) สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นนักท่องเที่ยวต้องการใช้บริการที่สร้างประโยชน์ต่อชุมชน ตัวอย่างเช่น การพักโฮมสเตย์ การเรียนทำอาหารพื้นบ้าน การทอผ้า ทำงานฝีมือ ชมการแสดงพื้นบ้าน การใช้การคมนาคมขนส่งเช่นเดียวกันกับคนในพื้นที่ การเยี่ยมชมธรรมชาติและสถานที่ทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น และ 3) วัฒนธรรมอย่างเท่าเทียมกันโดยการพัฒนาการท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชน เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายทางชาติพันธุ์

บทความวิชาการนี้จึงเน้นย้ำถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ที่คำนึงถึงการบริหารจัดการ การสร้างอาชีพและการรองรับนักท่องเที่ยว ความยั่งยืนทางด้านสังคมที่คำนึงถึงการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น และความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมที่คำนึงถึงผลกระทบจากการกระทำของนักท่องเที่ยวซึ่งมีจำนวนมากขึ้น และอาจนำมาซึ่งปริมาณของเสียที่เป็นมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องลดจำนวนคาร์บอนไดออกไซด์จากกิจกรรมของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนลงไปด้วย แนวความคิดการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่จะให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อส่งเสริมแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่คำนึงถึงความต้องการและผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างสมดุล

แนวความคิดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากยิ่งขึ้นจากหมู่นักเดินทางท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแบบนี้เป็นการให้ความสำคัญต่อการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยว และดำเนินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อการรักษาธรรมชาติ และวัฒนธรรม โดยหลีกเลี่ยงการสร้างผลกระทบด้านลบที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยวและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน เมื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาททำให้โลก

เกิดภาวะเรือนกระจกมากขึ้น การท่องเที่ยวแบบ Low Carbon Tourism มีแนวโน้มจะเติบโตเพื่อตอบสนองรูปแบบการท่องเที่ยวที่ปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในปริมาณต่ำและรบกวนสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

เมื่อการท่องเที่ยวมีความเจริญเติบโตและได้รับการพัฒนาจนเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับหนึ่งให้กับประเทศ กระบวนการอันเนื่องมาจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตั้งแต่การผลิตจนถึงการบริโภคย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบอย่างแน่นอนและผลกระทบที่สำคัญจากการท่องเที่ยวที่มีการกล่าวถึงอย่างแพร่หลาย คือ ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์โดยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่ทำให้เกิดก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยสู่บรรยากาศโลก (พรพรรณ ปัญญาวงศ์, 2566) เมื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะเรือนกระจกมากขึ้น เทรนด์ “การท่องเที่ยวสีเขียว” จึงมีบทบาทสำคัญที่นำมาใช้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) คือ “การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism)” โดยมีใจความสำคัญที่ว่า “เที่ยวอย่างไรจึงจะปล่อยก๊าซคาร์บอนให้น้อยที่สุด” ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผสมผสานแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวแบบมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนและรบกวนสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด (มนรัตน์ ใจเอื้อ, 2564) เช่น มีการคัดแยกและการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ การนำขยะมาทำปุ๋ยใช้ซ้ำ รวมถึงการนำพลังงานสะอาดมาใช้ทดแทนตั้งแต่การเดินทาง และที่พักเป็นต้น (Bangkok Life Assurance: plc, 2020)

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำเป็นการท่องเที่ยวแบบมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม “เที่ยวอย่างไรจึงจะปล่อยก๊าซคาร์บอนให้น้อยที่สุด” และทำให้เกิดก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยสู่บรรยากาศโลกลดน้อยลงตามไปด้วย อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะเรือนกระจกโดยมีอุณหภูมิลดลง รูปแบบ “การท่องเที่ยวสีเขียว” ได้แก่ “การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism)” จึงถูกนำมาใช้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเลือกยานพาหนะในการเดินทาง การเลือกโรงแรมที่เป็นโรงแรมสีเขียว จึงถูกนำมาใช้เป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหา การรับประทานอาหารที่ปรุงจากวัตถุดิบในท้องถิ่น หรือทำกิจกรรมปลูกป่า ปลูกปะการัง กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นอกจากจะได้ความสุขจากการท่องเที่ยวแล้วยังจะช่วยลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนได้มากกว่าการท่องเที่ยวแบบทั่วไปอีกด้วย

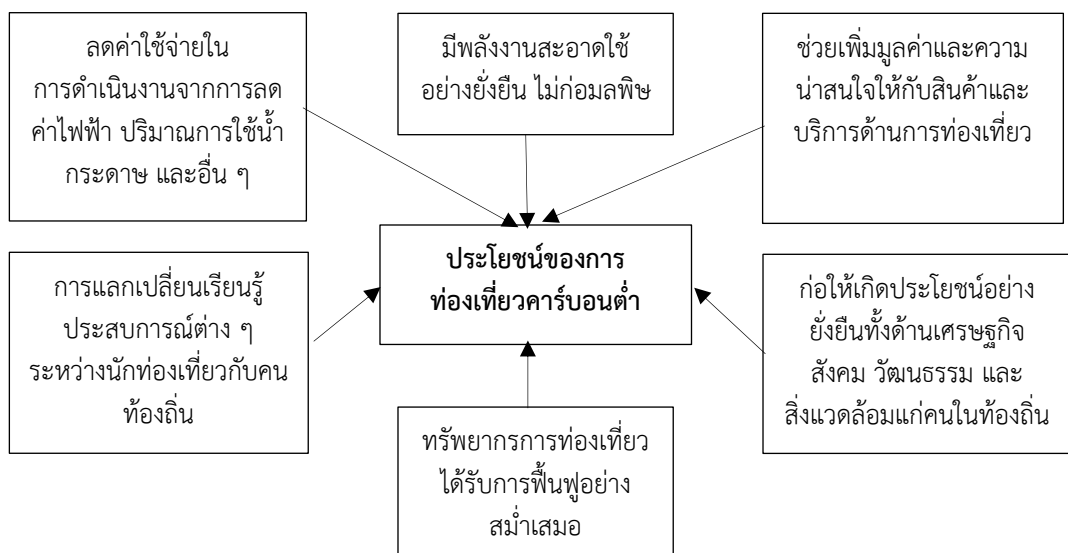
ประโยชน์ของการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ

ในส่วนของสถานประกอบการที่พักจะต้องได้รับการพัฒนาการจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำเป็นการสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้นานขึ้น มีการใช้จ่ายในแหล่งท่องเที่ยวได้มากขึ้นเกิดการกระจายรายได้แก่คนในท้องถิ่น ในด้านสังคมและวัฒนธรรมนักท่องเที่ยวเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองกับคนในท้องถิ่น ซึ่งจะเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (มนรัตน์ ใจเอื้อ, 2564) ช่วยบรรเทาก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศและตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ช่วยเพิ่มมูลค่าความสนใจให้กับตัวสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ทำให้กระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศ เป็นการสร้างโอกาสและการท่องเที่ยวให้กับผู้ประกอบการและชุมชนได้พบกับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและมีพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) ยิ่งกว่านั้นยังสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจในภาคส่วนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และบริการให้มีการเจริญเติบโตประกอบกับช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศ โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพที่สร้างรายได้และส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มขึ้น ในส่วนของสถานประกอบการ

สามารถสร้างรายได้จากการที่นักท่องเที่ยวที่พิจารณาเลือกใช้บริการจากสถานประกอบการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวและมีการบอกต่อ จึงส่งผลให้สถานประกอบการมีผู้มาพักมากขึ้น ในส่วนของสถานประกอบการที่มักจะต้องได้รับการพัฒนาการจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้ง แต่ละสถานประกอบการยังจะได้รับประโยชน์จากการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม (วคิน อิงคพัฒนากุล, 2548) สถานประกอบการสามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการลดค่าไฟฟ้า ปริมาณการใช้น้ำ กระดาษ และอื่น ๆ เป็นการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม มีส่วนทำให้บุคลากรเกิดความภูมิใจ ส่วนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในสถานประกอบการเกิดความรู้สึกที่ดี เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสถานประกอบการ สร้างรายได้และส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มมากขึ้น (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration, 2018)

สรุปได้ว่า การพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเพิ่มกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีสนทนาการที่หลากหลายและใช้ระยะเวลาเพิ่มขึ้น เกิดการกระจายรายได้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น เกิดกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยว สร้างรายได้ เพิ่มส่วนแบ่งการตลาดมากขึ้น อีกทั้งแต่ละสถานประกอบการยังจะได้รับประโยชน์จากการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสถานประกอบการ

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2555) กล่าวถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำไว้เพื่อเป็นประโยชน์โดยตรงของสถานประกอบการที่สามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานจากการลดค่าไฟฟ้า ปริมาณการใช้น้ำ กระดาษ และอื่น ๆ เป็นการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม มีส่วนทำให้บุคลากรของสถานประกอบการเกิดความภูมิใจและมีกำลังใจในการทำงาน ส่วนผู้เข้าพักเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสถานประกอบการและเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสถานประกอบการ ในปัจจุบันการใช้จรรยาบรรณเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจ ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นแนวโน้มของโลกที่ผู้ประกอบการทั้งหลายควรจะยึดถือ หากทุกองค์กรใช้แนวทางนี้ในการดำเนินธุรกิจ สิ่งที่ได้กลับมาคือความเจริญและภาพพจน์ที่ดีขององค์กร

ภาพที่ 1 ประโยชน์ของการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ

ที่มา: กัญญาเพชร พัฒโณสินสกุล, สุภัทรา สังข์ทอง, สิรินทรา สังข์ทอง, และนิมิตร ชื่นสัน (2566)

นอกจากนี้การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจากการ ลดค่าไฟฟ้า ปริมาณการใช้น้ำ เป็นการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม มีส่วนทำให้บุคลากรของสถานประกอบการเกิดความภูมิใจ และมีกำลังใจในการทำงาน ส่วนผู้เข้าพักเกิดความรู้สึกที่ดี เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร ในปัจจุบันการใช้คุณธรรมหรือความดีเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจ ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นแนวโน้มของโลกที่ผู้ประกอบการทั้งหลายควรจะยึดถือ หากทุกองค์กรใช้แนวทางนี้ในการดำเนินธุรกิจ สิ่งที่ได้กลับมาคือความเจริญและภาพพจน์ที่ดีขององค์กร เป็นสร้างรายได้และส่วนแบ่งการตลาด (กัญญาเพชร พัฒโกคินสกุล และคณะ, 2566) โดยสามารถสร้างรายได้จากการที่ลูกค้าเพิ่มขึ้น หรือนักท่องเที่ยวพิจารณาเลือกใช้บริการจากสถานประกอบการที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เกิดความพึงพอใจและบอกต่อ ส่งผลให้มีผู้เข้าพักมากขึ้น และนักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ในส่วนของความพึงพอใจต่อมาตรการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการนอกเหนือจากในด้านคุณภาพและการบริการ

อุปสรรคของการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ

แม้ว่าการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำจะเป็นแนวทางที่น่าสนใจ แต่การนำไปปฏิบัติยังคงต้องเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ อุปสรรคที่เกี่ยวกับข้อจำกัดด้านต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่เรียกร้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย หน่วยงานรัฐบาล สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะต้องมีแนวทางแบบองค์รวม ต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการพัฒนากลยุทธ์ที่เป็นรูปธรรม รัฐบาลควรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทางการเงินและนโยบายเพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำควรถูกบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมทั้งวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่ช่วยลดการปล่อยคาร์บอน จะช่วยผลักดันการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจำลองของ อุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ (Barriers to Low Carbon Tourism Development: BLTD) ได้แบ่งอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำในประเทศไทย พัฒนธีรา พันธธรร (2568) สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ข้อจำกัดของโครงสร้าง (Structure Constraints) 2) ข้อจำกัดภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Constraints) และ 3) ข้อจำกัดระหว่างตัวบุคคล (Interpersonal Constraints)

อุปสรรคที่เกี่ยวกับข้อจำกัดของโครงสร้าง (Structure Constraints) ประกอบด้วย การขาดธุรกิจบริการที่เป็นลักษณะคาร์บอนต่ำที่เพียงพอ งบประมาณจำกัดในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน เช่น สถานีชาร์จไฟฟ้าและระบบขนส่งมวลชนยังไม่เพียงพอ การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และขาดแพลตฟอร์ม หรือแอปพลิเคชันที่เป็นศูนย์กลางด้านฐานข้อมูลการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ และข้อจำกัดภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Constraints) ประกอบด้วย การขาดความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ ไม่มีแผนงานหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในองค์กร การทำงานไม่ต่อเนื่องและการติดตามผล และด้านอุปสรรคที่เกี่ยวกับข้อจำกัดระหว่างตัวบุคคล (Interpersonal Constraints) ประกอบด้วย ปัญหาการสื่อสารและภาษาระหว่างหน่วยงาน ความไม่พร้อมขององค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมมือพัฒนาความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของภาคส่วนต่าง ๆ และการขาดหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ร่วมกันของบุคคลที่หลากหลายที่ยึดหลักการร่วมคิด ร่วมกันตัดสินใจ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันเพื่อรับผิชอบจากสิ่งที่คิดร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ร่วมกันเพื่อนำไปใช้ได้จริง มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดการพัฒนาชุมชน สังคม โดยมี คำว่าการมีส่วนร่วม และคำว่าการปฏิบัติการ โดยจะต้องบูรณาการทั้งสองส่วนเข้าด้วยกัน (ศิริพงศ์ พยอมแย้ม, 2547) โดยผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ

Cohen and Uphoff (1981) สามารถจำแนกได้ 4 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจ ประการแรกสุดที่จะต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญของงานที่จะทำต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการกระทำอย่างต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ก่อนหน้านี้ ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากรการบริหารงาน การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจาก ความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วยผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็ประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย และขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญจะต้องสังเกตการทำงาน คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ที่กลุ่มต้องการ ซึ่งมีอิทธิพลที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

ปัจจุบันทุกภาคส่วน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันตัวนักท่องเที่ยว สามารถวางแผนการเดินทางได้ด้วยตัวเอง และเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนได้ เพราะปัจจุบันนักท่องเที่ยวสามารถหาข้อมูลทั้งแบบออนไลน์หรือออฟไลน์มาก่อนเสมอ และมีข้อมูลที่หลากหลายให้เปรียบเทียบจากหลายแหล่งต่าง ๆ จากหลายช่องทางต่าง ๆ จึงถูกผ่านการคัดกรองมาอย่างดี ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ดีและสำคัญมากในการถ่ายทอดภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสู่ภายนอกได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นการลงทุนที่ไม่ต้องใช้เงินในการประชาสัมพันธ์ แต่เป็นการต่อยอดที่ลงทุนระยะยาว เพราะการดูจากรีวิวของนักท่องเที่ยวคนอื่นไม่เหมือนนักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสด้วยตัวเองด้วยการจับต้องลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง โดยเริ่มจากการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยว การจัดกระเป๋าเดินทางให้น้ำหนักเบา การเลือกยานพาหนะ โรงแรม ร้านอาหาร และบริการเสริมต่างๆ ควรเลือกธุรกิจที่มีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม จากการสำรวจนักท่องเที่ยวช่วงปีที่ผ่านมา ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สอดคล้องกับ Global Sustainable Tourism Council (GSTC) (2022) ได้สำรวจนักท่องเที่ยวกว่า 30,000 คนจาก 32 ประเทศ พบว่า นักท่องเที่ยวทั่วโลกร้อยละ 61 วางแผนการเดินทางที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม และอีกร้อยละ 81 ต้องการพักในโรงแรมที่มีการจัดการด้านพลังงานอย่างยั่งยืน อีกทั้ง นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ยินดีจ่ายเพิ่มขึ้นเพื่อการเดินทางและ

กิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือช่วยสร้างความเป็นกลางทางคาร์บอน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) ซึ่งมั่นใจได้ว่าเงินที่จ่ายไปกับค่าบริการเหล่านี้ ส่วนหนึ่งย่อมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการรักษาสีงแวดล้อม และการชดเชยการปล่อยก๊าซคาร์บอนของธุรกิจ และการทำกิจกรรมท่องเที่ยวและกิจกรรมต่างๆระหว่างเดินทางท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับสิ่งแวดลอมให้มากที่สุดมองถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นให้มากที่สุด ในการท่องเที่ยวทุกพื้นที่แม้แต่การใช้ชีวิตในหนึ่งวันของการท่องเที่ยวเราก็ต้องคำนึง เพราะธรรมชาติถ้าเสียไปแล้วเราไม่สามารถทำให้กลับมาเหมือนเดิมได้ฉะนั้นต้องใช้เวลาเพื่อฟื้นฟู ซึ่งธรรมชาติก็ไม่ต่างจากชีวิตมนุษย์เลย (มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2565)

อย่างไรก็ตาม มีการตั้งแนวคิด “ปรับ ลด ชดเชย” เพื่อเปลี่ยนให้กิจกรรมท่องเที่ยวแบบปกติของธุรกิจเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ และพัฒนาไปสู่การเป็นต้นแบบธุรกิจท่องเที่ยวที่ปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ คือ ปรับ และพัฒนาการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำสู่การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ ลด ผลกระทบต่อสิ่งแวดลอม หรือการไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดลอมแบบเข้มข้น และชดเชย ผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วยการจัดหา “คาร์บอนเครดิต” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) ซึ่งได้มาจากกิจกรรมฟื้นฟู และสร้างแหล่งดูดซับก๊าซเรือนกระจก การกำจัดออกหรือดักจับโดยตรง เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้เท่ากับศูนย์

การพัฒนาต่อยอดหน่วยธุรกิจและชุมชนสู่การท่องเที่ยวที่ปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์นี้ นอกจากเป็นการช่วยลดผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดลอมและสังคมแล้ว ยังเป็นการช่วยเพิ่มมูลค่า สร้างจุดเด่น และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของไทยในตลาดโลก ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ และยังเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าสู่ตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพที่ใส่ใจเรื่องสิ่งแวดลอม รวมถึงเป็นการสร้างความตระหนักรู้ และคุณค่าในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดลอมแก่บุคลากรในหน่วยธุรกิจและนักท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังมีส่วนช่วยลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดลอม สร้างประโยชน์ให้กับผู้คนในท้องถิ่น ส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชน ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ สัมผัสประสบการณ์ที่สนุกสนานและเพลิดเพลิน เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ร่วมสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอีกด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

สรุปได้ว่าความร่วมมือร่วมใจเป็นปัจจัยหลักการร่วมคิด และร่วมเรียนรู้ร่วมรับผิดชอบจากสิ่งที่คิดร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดการพัฒนาชุมชนสังคม โดย Cohen and Uphoff (1981) โดยมีขั้นตอน 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดลอม นโยบายสนับสนุนจากรัฐ ทุนทางสังคมในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) กระบวนการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผนการท่องเที่ยวที่ลดคาร์บอน การดำเนินงาน จัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ เช่น ปีนจักรยาน การรับผลประโยชน์: รายได้เข้าสู่ชุมชน การประเมินผล: มีการติดตามและปรับปรุงกิจกรรมต่อเนื่อง 3) ปัจจัยนำออกได้แก่ พฤติกรรมท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดลอม ระบบการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของกิจกรรม 4) ผลลัพธ์ (Outcomes) ได้แก่ ลดการปล่อยคาร์บอน ยกระดับเศรษฐกิจชุมชนเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชน และผลกระทบ (Impacts) ได้แก่ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดลอม เป็นการจัดสรรการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ มีการคำนึงถึงการนำทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้ เพื่อลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นตามมา เช่น สัตว์ที่สูญพันธุ์ ความสมดุลทางระบบนิเวศถูกทำลาย และเพื่อการรักษาความยั่งยืนของสิ่งแวดลอมในทุกมิติ รวมถึงเป็นการสร้างความตระหนักรู้ และคุณค่าในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดลอม อีกทั้ง นักท่องเที่ยวยังมีส่วนช่วย

ลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สร้างประโยชน์ให้กับผู้คนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่สนุกสนาน เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ร่วมสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอีกด้วย

ลักษณะและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่า “การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism)” จะเน้นกิจกรรมที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนและรบกวนสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดและยังเกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สร้างโอกาสและการต่อยอดให้กับผู้ประกอบการและชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนท้องถิ่นและเกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมให้ผู้คนเริ่มกลับมาดูแลเอาใจใส่สิ่งแวดล้อมรอบตัวให้ฟื้นฟูและอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำจึงกลายเป็นแนวทางสำคัญในการลดผลกระทบเหล่านี้ และสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) การใช้พลังงานทดแทน ระบบขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ และการเดินทางในระยะใกล้ ล้วนช่วยลดการปล่อยคาร์บอนอย่างมีนัยสำคัญ (พรพรรณ ปัญญาณรงค์, 2566)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้อธิบายถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากแนวคิดของการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และทรัพยากรทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในการเข้าชม เป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่มีความสำคัญต่อลูกค้าในอนาคต นอกจากนี้ กระแสความสนใจของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ความคิดริเริ่มการท่องเที่ยวสีเขียวกำลังเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก และสะท้อนให้เห็นอย่างมีนัยสำคัญต่ออุตสาหกรรม การท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวและการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแนวโน้มและประเด็นสำคัญที่ดึงดูดความสนใจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองเป็นการให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และเป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพในวัฒนธรรมของชุมชนตนเองและชุมชนอื่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีโดยยึดหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อที่จะสามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลังได้

ทั้งนี้ยังต้องมีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อยที่สุด ต้องคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักว่าต้องเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อันหลากหลายให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ มีตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวเองต้องมิกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก แต่จำนวนนักท่องเที่ยวต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ได้อธิบายเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะสร้างสัมพันธภาพและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ที่ไม่รู้เพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยวเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต เป็นผู้ที่ดีเด่น ช่างสังเกต และแปลกใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องการความปลอดภัยในการเดินทาง มีจิตสำนึกต่อการรักษาคุณค่าคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

Bywater (1993) ได้พยายามอธิบายความแตกต่างของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยได้แยกประเภทของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) นักท่องเที่ยวตามความสนใจทางวัฒนธรรม (Culturally Interested) หมายถึงผู้ที่มีความสนใจทั่วไปด้านวัฒนธรรม ซึ่งจะใช้เวลาในการท่องเที่ยวน้อยและจะเป็นการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าการพักอาศัย 2) นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culturally Motivated) หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อหาประสบการณ์เฉพาะทางด้านวัฒนธรรม มีความสนใจที่จะศึกษา เรียนรู้ และมีพฤติกรรมพักอาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นเวลานาน และ 3) นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม (Culturally Inspired) หมายถึง ผู้ที่ถูกดึงดูดด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จัก นักท่องเที่ยวประเภทนี้จะพักอาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลาเวลานานเพื่อหาประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรม และมีโอกาสที่จะกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

นอกจากนี้ กระแสความสนใจของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ความคิดริเริ่มสีเขียวกำลังเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก และสะท้อนให้เห็นอย่างมีนัยสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวและการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแนวโน้มและประเด็นสำคัญที่ดึงดูดความสนใจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง เป็นการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพในวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง และชุมชนอื่นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อที่จะสามารถสืบทอดถึงอนุชนรุ่นหลังได้ ทั้งนี้ยังต้องมีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักว่าต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อยที่สุด ต้องคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักว่าต้องเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลายให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ มีตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะจากการขนส่ง โรงแรม และกิจกรรมต่าง ๆ ในจุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยว

คาร์บอนต่ำจึงกลายเป็นแนวทางสำคัญในการลดผลกระทบเหล่านี้ และสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) การใช้พลังงานทดแทน ระบบขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ และการเดินทางในระยะใกล้ ล้วนช่วยลดการปล่อยคาร์บอนอย่างมีนัยสำคัญ (พัฒน์ธีรา พันธธรร, 2568)

ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกแต่ จำนวนนักท่องเที่ยวต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของ นักท่องเที่ยวเพื่อให้ นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ และการสนับสนุนสินค้าท้องถิ่นและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ยังส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในหมู่นักท่องเที่ยว รัฐบาลไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ โดยมีเป้าหมายลดการปล่อย ก๊าซเรือนกระจกร้อยละ 20-25 ภายในปี พ.ศ. 2573

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากแนวคิดของการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ความคิดริเริ่มการท่องเที่ยวสีเขียวกำลังเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกและ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวการเดินทาง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแนวโน้มและ ประเด็นสำคัญที่ดึงดูดความสนใจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อที่จะ สามารถสืบต่อถึงคนรุ่นหลังได้ ทั้งนี้ยังต้องมีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักว่าให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำเป็นการสนับสนุน การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในหมู่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

ประเทศไทยมีโครงการการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในหลายพื้นที่ โดยทางองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ ร่วมกันวิจัย บริเวณทะเลฝั่งตะวันออก ซึ่งมีกิจกรรมหลัก ได้แก่ ปั่นจักรยาน พายเรือคายัค ปล่อยลูกเต่าลง ทะเล ปลูกปะการัง กิจกรรม Seed Bomb ยิ่งเมล็ดพืชปลูกป่า และรับประทานอาหาร Low Carbon Menu เน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบหลัก ซึ่งทาง อพท. ได้เก็บผลการปล่อยคาร์บอนและ พบว่า สามารถลดการปลดปล่อยคาร์บอนได้ถึงร้อยละ 56 เมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวแบบปกติในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีสถานที่เที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำที่น่าสนใจอีก เช่น บ้านสลักคอก จ.ตราด บ้านป่าเหมี้ยง จังหวัดลำปาง บ้านไร่ทองขิง จ.เชียงใหม่ บ้านถ้ำเสือ จ.เพชรบุรี บ้านศรีวงกต จ.อุดรธานี และบ้านริมคลอง โสมสเด็จ จ.สมุทรสงคราม เป็นต้น (พรพรรณ ปัญญาณรงค์, 2566)

หมู่บ้านแม่กำปองเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เริ่มเป็นที่รู้จักในฐานะ ชุมชนเปิดตัวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีแนวคิดการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชาวบ้าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ให้เข้าร่วมโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” และได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์จากสำนักงาน พัฒนาการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับรู้ของนักท่องเที่ยวกระแสหลัก จากการเผยแพร่ ข้อมูลทั้งรายการโทรทัศน์ มีวสิศวิดีโอ รวมถึงผ่านสื่อออนไลน์ เช่น การรีวิวในเว็บไซต์ท่องเที่ยว Pantip Facebook จำนวนมาก ทำให้บ้านแม่กำปองกลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัส บรรยากาศความเป็นธรรมชาติ (วรพงศ์ ผูกภู และคณะ 2562) บ้านแม่กำปองเริ่มเป็นที่รู้จักในวงกว้างทั้ง

ชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2557-2558 ที่รัฐบาลผลักดันนโยบาย “การท่องเที่ยววิถีไทย” และ “เมืองห้ามพลาด” ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าการท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของหมู่บ้าน ปัญหาความแออัดของนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลเริ่มส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรของชุมชน

เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นชุมชนแม่กำปองได้มีการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยกำหนดมาตรการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละวัน ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและธรรมชาติของหมู่บ้าน

บ้านแม่กำปองเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชนที่สามารถผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตดั้งเดิมกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวได้อย่างลงตัว แต่ด้วยการจัดการชุมชนที่เข้มแข็ง บ้านแม่กำปองยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้ แม่กำปองได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเชียงใหม่ ที่นักเดินทางจากทั่วโลกต่างต้องการมาเยือน แม่กำปองไม่ใช่เพียงสถานที่ท่องเที่ยว แต่เป็นตัวอย่างของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของชุมชนในการปรับตัวและเติบโต โดยไม่ทิ้งรากเหง้าและอัตลักษณ์ของตนเอง

สรุปได้ว่า หมู่บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ใช้การท่องเที่ยวผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตดั้งเดิมกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวได้อย่างลงตัว เป็นตัวอย่างของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์จากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 ทำให้บ้านแม่กำปองกลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสบรรยากาศความเป็นธรรมชาติ ช่วงปี พ.ศ. 2557-2558 ที่รัฐบาลผลักดันนโยบาย “การท่องเที่ยววิถีไทย” และ “เมืองห้ามพลาด” ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นตัวอย่างของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งรากเหง้าและอัตลักษณ์ของตนเอง เป็นแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่คำนึงถึงความต้องการ และผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่น รวมถึงการมีมิตรกับสิ่งแวดล้อม

บทสรุป

แม้ว่าการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำจะเป็นแนวทางที่น่าสนใจ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้อง 1) ส่งเสริมแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่คำนึงถึงความต้องการและผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างสมดุล 2) เพื่อเน้นย้ำการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว ที่สามารถสร้างอาชีพและรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม 3) เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนทางสังคม มุ่งเน้นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น 4) เพื่อสนับสนุนความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ลดผลกระทบจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดของเสียหรือมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม และ 5) เพื่อเสนอแนวคิดการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism) ในฐานะทางเลือกใหม่ที่สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ เน้นการใช้บริการขนส่งสาธารณะควบคู่กับการท่องเที่ยวโดยใช้จักรยาน โดยไม่ต้องพึ่งพาพลังงานจากน้ำมัน ซึ่งเป็นทางเลือกสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แต่ขณะเดียวกันก็เป็นสาเหตุสำคัญของการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ โดยเฉพาะจากการขนส่ง โรงแรม และกิจกรรมต่าง ๆ ในจุดหมายปลายทางที่สามารถลดปัญหาโลกร้อน สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศที่หลายประเทศทั่วโลกให้ความสนใจในการพัฒนา แต่การนำไปปฏิบัติยังคงต้องเผชิญกับอุปสรรคหลาย

ประการ อุปสรรคที่เกี่ยวกับข้อจำกัดด้านต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่เรียกร้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย หน่วยงานรัฐบาล สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะต้องมีแนวทางแบบองค์รวม ต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการพัฒนากลยุทธ์ที่เป็นรูปธรรม รัฐบาลควรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทางการเงินและนโยบายเพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในภาคการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ ควรบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมทั้งวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่ช่วยลดการปล่อยคาร์บอนจะช่วยผลักดันการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่เพียงแต่เป็นการเดินทางเพื่อความสนุกสนาน แต่ยังเป็นการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น การเลือกการเดินทางที่ยั่งยืน สนับสนุนธุรกิจท้องถิ่น ลดการใช้พลาสติก รักษาความสะอาดในพื้นที่ท่องเที่ยว และเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นวิธีที่นักท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้ได้จริงในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีความหมาย การทำเช่นนี้ไม่เพียงแต่ช่วยรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม แต่ยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและทำให้การเดินทางของเรามีคุณค่ามากยิ่งขึ้น แต่ยังเป็นการเดินทางเข้าสู่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่หาไม่ได้จากการท่องเที่ยวแบบทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับวิสาหกิจชุมชนที่บทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจฐานราก ในการนำมาผสมผสานการสร้างเสริมมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงการสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

อย่างไรก็ตาม จุดหมายปลายทางของแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งยังคงไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ และยังไม่ได้รับการแปลความในเรื่องของการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำอย่างถูกต้อง ทำให้ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างกว้างขวางและอาจมีอุปสรรคหลายอย่าง เช่น (1) ประเมินขีดความสามารถด้านการรองรับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษาและ (2) มาตรการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษาให้สอดคล้องกับปริมาณนักท่องเที่ยว จนไม่สามารถควบคุมการใช้ทรัพยากรได้ อีกทั้ง กระแสการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ กำลังเป็นกระแสทั่วโลก สถานประกอบการคนในชุมชนต้องร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการนอกเหนือจากในด้านคุณภาพและการบริการเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566). ททท. บันทึท่องเที่ยวยั่งยืน ลดปล่อยคาร์บอน 2% ต่อปี. สืบค้น 1 มีนาคม 2568, จาก <https://www.thansettakij.com/sustainable/zero-carbon/552877>
- กรมอุตุนิยมวิทยา. (2551). ภาวะเรือนกระจก (Greenhouse effect). สืบค้น 5 มีนาคม 2568, จาก <https://www.tmd.go.th/infoeffect>.
- กัญญาเพชร พัฒโณคนิสกุล, สุภัทรา สังข์ทอง, สิรินทรา สังข์ทอง และนิมิตร ชื่นสัน. (2566). การพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 12(6), 2577-2587.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

- พรพรรณ ปัญญาองค์. (2566). *เที่ยวแบบรักษ์โลก เที่ยวแบบ “Low Carbon Tourism”*. สืบค้น 15 มกราคม 2568, จาก <https://www.onep.go.th>
- พัฒนธีรา พันธธาธร. (2568). *ทางเลือกใหม่ “เที่ยวคาร์บอนต่ำ” ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน SDGs*. สืบค้น 15 มกราคม 2568, จาก <https://www.prachachat.net/sd-plus/sdplus-sustainability/news-1736061>
- มนรัตน์ ใจเอื้อ. (2564). *การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ*. สืบค้น 1 มีนาคม 2568, จาก <http://tourism.utcc.ac.th>
- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2565). *การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ*. สืบค้น 6 มีนาคม 2568, จาก <https://tourism.utcc.ac.th>
- ศูนย์องค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). *7 ชนิดก๊าซเรือนกระจก สาเหตุหลักของภาวะโลกร้อน*. สืบค้น 8 มีนาคม 2568, จาก <https://hub.mnre.go.th/th/knowledge/detail/65375#>
- ศิริพงศ์ พยอมแย้ม. (2547). *PAR กับการวิจัยเทคโนโลยีการศึกษา*. วิชาการเทคโนโลยีฯ-ทับแก้ว
- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. (2567). *สถานการณ์การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO2) จากการใช้พลังงาน 6 เดือนแรกของปี 2567*. สืบค้น 8 มีนาคม 2568, จาก <https://enconfund.go.th/news15/>
- สุทัศน์ วิสกุล. (2564). *วิเคราะห์สถานการณ์น้ำปี 2564.สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (สสน.)*. สืบค้น 9 มีนาคม 2568, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/2004835>
- สมชาย เสมมณี. (2567). *การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวไทยเพื่อรองรับการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism)*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน.
- วศิน อิงคพัฒน์กุล. (2548). *การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปานเนตร จันทน์พรรัตน์. (2562). *การศึกษาแนวโน้มพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในอนาคต (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรพงศ์ ผูกภู, ฐิติ ฐิตีจำเริญพร, อิสริ์ แพทย์เจริญ, ศศิประภา โปธา, พัชรนันท์ บัวมะลิ, ศุภรัตน์ นามมนตรี, อีร์เมศร์ ขจรพัฒนภิรมย์, ประดิษฐ์ ถมมา, นฤปนาถ ลุมพล และนางลักษณ์ สมมุติ. (2562). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนรากฐานแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลง: บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2555). *ท่องเที่ยวโดยชุมชน*. สืบค้น 15 มกราคม 2568, จาก [1703229056_94d6ffe78512fe4a58d0.pdf](https://www.bangkoklife.com/emage)
- Bangkok Life Assurance: plc. (2020). *Happy Life*. Retrieved January 15, 2025, from <https://www.bangkoklife.com/emage>
- Bywater, M. (1993). The market for cultural tourism in Europe. *Travel & Tourism Analyst*, 6, 30-46

-
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for International Studies*. New York: Cornell University Press
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration. (2018). *Tourism...for Whom?* Retrieved January 21, 2025, from <https://tis.dasta.or.th/dastaknowledge/wp-content/uploads/2018/06/Tourism-for-whom.pdf>
- Dowling, R. K. (2015). Geotourism. In Carter, C., Garrod, B., Low, T. (Eds.), *The encyclopedia of sustainable tourism*, (pp. 231-232). United Kingdom: CAB International.
- Global Sustainable Tourism Council (GSTC). (2022). *Sustainable Travel Report (2022)*. Retrieved January 21, 2025, from <https://www.gstcouncil.org/booking-com-2022-sustainable-travel-report/>